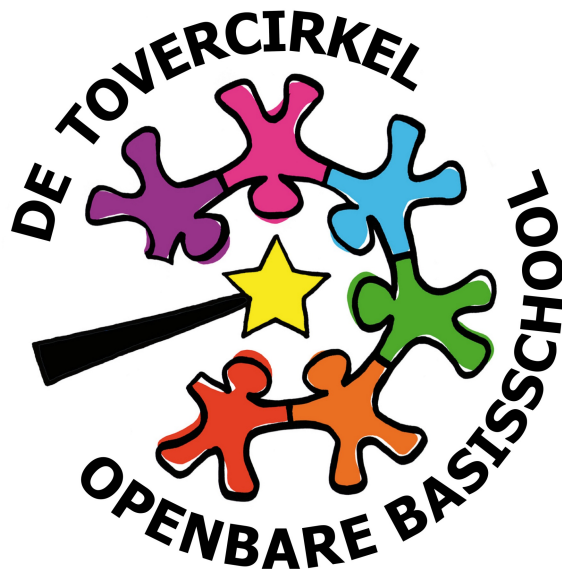

Burgerschap

Openbare Basisschool de Tovercirkel HEERLEN

Inhoudsopgave

Inhoudsopgave	2
1 Inleiding	3
1.1 Inleiding	3
1.2 Onze schoolgegevens	3
2 De context	4
2.1 De wet Burgerschap	4
2.2 De Kerndoelen	4
2.3 Het onderzoekskader	5
2.4 Onze Bouwstenen	6
3 Onze school	7
3.1 Kenmerken van onze school	7
3.2 Kennis van diversiteit	7
4 Ons schoolconcept	8
4.1 Algemeen	8
4.2 Missie	8
4.3 Kernwaarden	8
4.4 Basiswaarden van de democratische rechtsstaat	9
4.5 Visie	9
4.6 Doelen bouwstenen burgerschap	9
4.7 Hoofddoelen en burgerschap	10
4.8 Sociale en maatschappelijke competenties	10
5 Uitwerking doelen bouwstenen	12
5.1 Sociale ontwikkeling	12
5.2 Democratisch burgerschap	13
5.3 Participatief (maatschappelijk) Burgerschap	14
5.4 Identiteit, solidariteit, seksualiteit en diversiteit	15
5.5 Algemene en culturele ontwikkeling	17
6 Ons aanbod en onze aanpak	19
6.1 Ons schoolcurriculum 1	19
6.2 Toetsing en afsluiting	20
6.3 De School als oefenplaats	21
6.4 Ons Aanbod	21
7 Kwaliteitscultuur	22
7.1 Cultuur en structuur	22
8 Zorg voor kwaliteit	23
8.1 Algemeen	23
8.2 Kwaliteitszorg	23
9 Taakverdeling	24
10 Uitwerking van ons curriculum	25
11 Activiteitenoverzicht van de school	26

1 Inleiding

1.1 Inleiding

School is een plek om leerlingen op te leiden voor het leven. Een plek om hun menselijkheid te ontdekken en de moed te kunnen vinden om de wereld voort te zetten. In de kern gaat burgerschap om de bereidheid en het vermogen om deel uit te maken van de gemeenschap en daar een actieve bijdrage aan te leveren.

Vanuit de termen kwalificatie, subjectivatie en persoonlijkheidsvorming geven wij binnen MOVARE invulling aan ons burgerschapsonderwijs. Hierin houden wij rekening met de vraag vanuit de wet om actief burgerschap, sociale cohesie en sociale integratie op een doelgerichte en samenhangende wijze te bevorderen.

In dit beleidsstuk beschrijven we onze visie, de manier waarop we burgerschap hebben ingericht (leerdoelen, aanbod en samenhang), onze praktische aanpak en de wijze waarop we burgerschap evalueren.

Dit beleidsstuk biedt ons een gezamenlijk concept over wat burgerschap inhoudt, en een raamwerk om concreet invulling te geven aan ons burgerschapsonderwijs.

1.2 Onze schoolgegevens

Gegevens van de school	
Instellingscode	18MR
Schoolnaam	Openbare Basisschool de Tovercirkel
Directeur	
Adres	Vullingsweg 64-66
Postcode + Plaats	6418 HV HEERLEN
E-mailadres	onbekend@mijnschoolplan.nl
Telefoonnummer	onbekend

2 De context

2.1 De wet Burgerschap

Sinds 2006 is iedere school bij wet verplicht om aandacht te besteden aan burgerschapsvorming. Op 17-11-2020 heeft de Tweede Kamer ingestemd met de nieuwe aangepaste burgerschapswet (de wet is ingegaan op 01-08-2021). De nieuwe wet heeft als doel het versterken van het burgerschapsonderwijs en het verduidelijken van de taken en de rollen van het bestuur en de school. Burgerschapsonderwijs krijgt met de wet ook een meer verplichtend karakter. De wettelijke burgerschapsopdracht bepaalt:

1. Het onderwijs bevordert actief burgerschap en sociale cohesie op doelgerichte en samenhangende wijze, waarbij het onderwijs zich in ieder geval herkenbaar richt op:
  - o het bijbrengen van respect voor en kennis van de basiswaarden van de democratische rechtsstaat.
  - o het ontwikkelen van de sociale en maatschappelijke competenties die de leerling in staat stellen deel uit te maken van en bij te dragen aan de pluriforme, democratische Nederlandse samenleving
  - o het bijbrengen van kennis over en respect voor verschillen in godsdienst, levensovertuiging, politieke gezindheid, afkomst, geslacht, handicap of seksuele gerichtheid alsmede de waarde dat gelijke gevallen gelijk behandeld worden.
2. Het bevoegd gezag draagt zorg voor een schoolcultuur die in overeenstemming is met de waarden, bedoeld in het eerste lid, onderdeel a, creëert een omgeving waarin leerlingen worden gestimuleerd actief te oefenen met de omgang met en het handelen naar deze waarden en draagt voorts zorg voor een omgeving waarin leerlingen en personeel zich veilig en geaccepteerd weten, ongeacht de in het derde lid, onder c, genoemde verschillen.

Wat betekent de wet concreet voor onze school? Onze school dient allereerst een eigen visie en eigen doelen te ontwikkelen voor burgerschapsonderwijs. Op basis van onze visie en onze doelen kunnen we dan een samenhangend programma (curriculum) voor de burgerschapsvorming van onze leerlingen ontwikkelen. Het curriculum zal moeten verduidelijken hoe wij burgerschap in de verschillende leerjaren bevorderen, wat leerlingen concreet leren en hoe er geëvalueerd wordt. Ook spreekt het wetsvoorstel over basiswaarden van de democratische rechtstaat. Onze school zal helder moeten maken op welke manier deze basiswaarden herkenbaar in ons onderwijs vorm krijgen. Ons schoolbestuur (het bevoegd gezag) heeft een zorgplicht voor de schoolcultuur. De regering vindt het nodig om een bredere basis te creëren om te kunnen ingrijpen indien een schoolcultuur antidemocratische elementen bevat.

We houden zelf ruimte om inhoud en vorm te geven aan burgerschapsonderwijs. Dat is het logische gevolg van de vrijheid van onderwijs. Maar, de wet laat zien dat er wel een aantal zaken verplicht is:

1. Zorgen voor kennis van de democratie en de rechtsstaat zelf, alsmede de grondrechten
2. Zorgen voor kennis van en inzicht in de werking van en respect voor de basiswaarden
3. In ieder geval (ook) aandacht besteden aan vrijheid, gelijkwaardigheid en solidariteit
4. Ontwikkelen van sociale competenties
5. Ontwikkelen van maatschappelijke competenties
6. Een oefenplaats zijn waarin actief kan worden geoefend met de basiswaarden

2.2 De Kerndoelen

In de vormgeving van ons curriculum Burgerschap houden wij rekening met de kerndoelen die mede vorm geven aan burgerschapsonderwijs. Deze kerndoelen moeten herkenbaar terugkomen in ons curriculum en in onze lessen.

De primaire kerndoelen voor burgerschap zijn:

Kerdoel 36: De leerlingen leren hoofdzaken van de Nederlandse en Europese staatsinrichting en de rol van de burger.

Kerdoel 37: De leerlingen leren zich te gedragen vanuit respect voor algemeen aanvaarde waarden en normen.

Kerdoel 38: De leerlingen leren hoofdzaken over geestelijke stromingen die in de Nederlandse multiculturele samenleving een belangrijke rol spelen, en ze leren respectvol om te gaan met seksualiteit en met diversiteit binnen de samenleving, waaronder seksuele diversiteit.

Andere kerndoelen die gerelateerd kunnen worden aan Burgerschap zijn:

Kerdoel 34: De leerlingen leren zorg te dragen voor de lichamelijke en psychische gezondheid van henzelf en anderen.

Kerdoel 35: De leerlingen leren zich redzaam te gedragen in sociaal opzicht, als verkeersdeelnemer en als consument.

Kerdoel 39: De leerlingen leren met zorg om te gaan met het milieu.

Kerdoel 47: De leerlingen leren de ruimtelijke inrichting van de eigen omgeving te vergelijken met die in omgevingen elders, in binnen- en buitenland, vanuit de perspectieven landschap, wonen, werken, bestuur, verkeer, recreatie, welvaart, cultuur en levensbeschouwing. In ieder geval wordt daarbij aandacht besteed aan twee lidstaten van de Europese Unie en twee landen die in 2004 lid werden, de Verenigde Staten en een land in Azië, Afrika en Zuid-Amerika.

Kerdoel 53: De leerlingen leren over de belangrijke historische personen en gebeurtenissen uit de Nederlandse geschiedenis en kunnen die voorbeeldmatig verbinden met de wereldgeschiedenis.

Bij de samenstelling van ons curriculum zullen we de bovenstaande kerndoelen als uitgangspunt moeten nemen.

Bijlagen

1. Overzicht Kerndoelen

2.3 Het onderzoekskader

Het Onderzoekskader 2021 van de Inspectie van het Onderwijs beschrijft (o.a.) de standaarden die van belang zijn voor de kwaliteit van een school. De standaarden (kwaliteitsaspecten) zijn:

- OP1: Aanbod
- OP2: Zicht op ontwikkeling en begeleiding
- OP3: Pedagogisch-didactisch handelen
- OP4: Onderwijstijd
- OP6: Afsluiting
- VS1: Veiligheid
- VS2: Schoolklimaat
- OR1: Resultaten
- OR2: Sociale en maatschappelijke competenties
- SKA1: Visie, ambities en doelen
- SKA2: Uitvoering en kwaliteitscultuur
- SKA3: Evaluatie, verantwoording en dialoog

In een aantal standaarden komen onderdelen van burgerschap aan de orde. Bij het inspectietoezicht hanteert de inspectie geen eigen (expliciete) eisen voor burgerschap. De wet met daarin de minimum-eisen vormt het uitgangspunt. Onze school mag dus een eigen en passende invulling geven aan burgerschap, zolang we maar voldoen aan de wet. De wet vraagt:

1. De school moet actief burgerschap en sociale cohesie op een doelgerichte en samenhangende wijze bevorderen. Zie de standaarden OP1, OP2 en OR2.
2. De school moet kennis van en respect voor de basiswaarden van de democratische rechtsstaat bevorderen. Zie de standaarden OP1, VS1 en VS2.
3. De school moet sociale en maatschappelijke competenties ontwikkelen. Zie de standaarden OP1 en VS2)
4. De school moet zorgen voor een schoolcultuur die in overeenstemming is met de basiswaarden, een schoolcultuur waarin leerlingen worden gestimuleerd om te oefenen met de basiswaarden. Zie de standaarden OP3, VS1 en VS2
5. De school moet zorgen voor een veilige omgeving waarin leerlingen en personeel zich geaccepteerd voelen. Zie de standaarden OP3, VS1 en VS2

De wet liet al zien dat er vanaf 01-08-2021 een belangrijke rol is weggelegd voor het bestuur. De Inspectie van het Onderwijs zal daarom nagaan:

- Draagt het bevoegd gezag zorg voor een schoolcultuur waarin alle bij het aanbieden van onderwijs betrokken personen, vrijheid van meningsuiting, gelijkwaardigheid en het afwijzen van discriminatie, verdraagzaamheid en het afwijzen van onverdraagzaamheid, onderling begrip en autonomie van leerlingen als centrale spelregels hanteren en voorleven?
- En creëert het daarmee een omgeving waarin leerlingen worden gestimuleerd actief te oefenen met de omgang met de basiswaarden van de democratische rechtsstaat?

2.4 Onze Bouwstenen

Bouwstenen zijn het resultaat van een zorgvuldig ontwikkeltraject door leraren en curriculum experts(SLO). Samen met input van een groot aantal organisatie, deskundigen en scholen zijn deze bouwstenen ontstaan. De bouwstenen zijn de basis waarop onze school aan de slag is gegaan met burgerschapsonderwijs. Deze bouwstenen zullen als rode leidraad door het beleidsplan burgerschap heen lopen. Ze helpen ons om doelgericht en in samenhang te werken aan burgerschapsonderwijs. Zo zijn er doelstellingen geformuleerd én is de leer inhoud van het curriculum gestaafd op doelstellingen vanuit deze bouwstenen. Binnen MOVARE werkt iedere school middels deze bouwstenen. Op deze wijze zorgen wij ervoor dat er een gezamenlijke taal ontstaat en wij over hetzelfde praten als het om Burgerschap gaat.

Onze bouwstenen zijn:

Bouwstenen	Gaat Over:
Sociale ontwikkeling	Het sociaal emotioneel leren
Democratisch burgerschap	Over de basiswaarden binnen de thema's Vrijheid-gelijkheid-Macht en Inspraak en het vertalen daarvan binnen een democratische cultuur
Participatief(maatschappelijk) Burgerschap	de manier waarop je deelneemt aan de maatschappij
Identiteit	de manier waarop je je wilt definiëren als mens
Solidariteit	de manier waarop je vorm geeft aan de relatie/betrokkenheid met de ander
Diversiteit	de manier waarop jij omgaat met de verschillen tussen jezelf en mensen

Optioneel, en daarmee niet verplicht zijn:

Bouwsteen
Algemene en Culturele Vorming

3 Onze school

3.1 Kenmerken van onze school

Om effectief gestalte te geven aan burgerschapsonderwijs vinden wij het noodzakelijk om de 'omgeving' van de school in kaart te brengen. Immers, goed burgerschapsonderwijs sluit aan bij de leefwereld van de leerlingen, hun interesses, hun problemen en bij de risico's die hiermee gepaard gaan. Allereerst geven we korte typering van de leerlingen, de ouders en de omgeving van de school, en vervolgens beschrijven we de mogelijke risico's. Het laatste is van belang om de leerstof en de aanpak vast te stellen.

Schoolgegevens:	Vullingsweg (hoofdlocatie)	Benzenraderweg (dislocatie)
Leerlingaantal	182	252
Gewicht	34,26	27,54
Achterstandsscore	171,64	0
Spreidingsgetal	6,1	6,1
Uitstroom VMBO T:	18 %	11 %
HAVO:	14 %	17 %
VWO:	0 %	22 %

Wijkgegevens:	Vullingsweg (hoofdlocatie)	Benzenraderweg (dislocatie)
Opleidingsniveau Laag:	50 %	19 %
Gemiddeld:	36%	39%
Hoog:	14%	42%
Gemiddeld inkomen per bewoner	€ 20.800	€ 31.900
Migratieachtergrond	40%	17%

We zien het als risico dat de diversiteit op m.n. locatie Vullingsweg afneemt. Het biedt kansen om de oefenplaats door te trekken richting de schoolomgeving.

Op de Benzenraderweg is er een laag leerlinggewicht. Veel leerlingen komen met een behoorlijke basis binnen. In hun basisschoolloopbaan wordt buiten school hun blik verruimd door de thuissituatie. Dit mag voor ons geen gegeven zijn dat wij achteroverleunen binnen OP0.

3.2 Kennis van diversiteit

Voor de locatie Benzenraderweg geldt dat we als team voldoende zicht hebben op de culturele achtergrond, de gewoontes en de normen en waarden van onze leerlingen en hun ouders. We beschikken over afspraken en beleid over de omgang met diversiteit. We proberen de kloof tussen school en thuis zo klein mogelijk te maken door ons oudercontact. Ons pedagogisch uitgangspunt is dat verschillen er mogen zijn; we beschikken over de kennis en de vaardigheden die ons in staat stellen om rekening te houden met culturele verschillen. Voor de locatie Vullingsweg zien wij een veranderend beeld. De leerlingen met een migratieachtergrond nemen toe. Het inspelen op het bovenstaande vraagt om vaker stil te staan bij de diversiteit die instroomt. Dit gebeurt bij een goed contact met de Peuterspeelzaal, binnen ons VVE aanbod, de oudergesprekken en de informele gesprekken die wij hebben met ouders.

4 Ons schoolconcept

4.1 Algemeen

Om goed burgerschapsonderwijs te (kunnen) geven, hebben we eerst vastgesteld wat we onder burgerschap verstaan. Burgerschap verwijst naar de manier waarop mensen met elkaar omgaan en dan met name naar de manier waarop we omgaan met verschillen tussen mensen, met diversiteit, met tegenstellingen en met conflicten. Daarnaast verwijst Burgerschap naar de relatie tussen overheid en burgers, naar de manier waarop we beslissingen nemen en naar de rechten van de mens. De wet schrijft voor dat we ons richten op [1] kennis over en respect voor de basiswaarden van de democratische rechtsstaat en [2] het ontwikkelen van sociale en maatschappelijke competenties. Deze aspecten zijn in dit hoofdstuk nader uitgewerkt.

4.2 Missie

OBS de Tovercirkel bestaat uit twee locaties met een gezamenlijk leerlingaantal van meer dan 390 leerlingen. Een locatie is gelegen aan de Vullingsweg in de wijk Heerlerbaan en de andere locatie is gelegen aan de Benzenraderweg in de wijk Douve Weien. Daar waar de ontwikkelingen en de zorg gelijk lopen, werken we samen. Bij de keuze van de naam OBS de Tovercirkel hebben we ons laten leiden door de volgende gedachte: De Tovercirkel staat voor het wonderlijke proces van nieuwsgierige kinderen die leren en die steeds op zoek zijn naar antwoorden op hun vragen. Zijn de antwoorden gevonden, dan komt weer een nieuwe vraag, de oneindigheid van de cirkel. "Leren is als toveren, door dat wat je weet en hebt ervaren op een andere manier met elkaar in verband te brengen, kun je tot verrassende ontdekkingen en oplossingen komen van de wereld." Onze school is de plaats waar we met alle kinderen, leerkrachten en ouders iedere dag weer proberen te leren toveren. Als iets lukt dan genieten we daarvan. Lukt iets nog niet..... dan proberen we het morgen gewoon opnieuw. Wij bieden kwalitatief goed onderwijs, dat afgestemd is op alle leerlingen die de school bezoeken. Ons streven is "eruit halen wat erin zit" op een manier die kinderen aanspreekt en hierbij gebruik maken van de talenten van de kinderen. Wij streven naar hoge opbrengsten met eigentijdse en boeiende onderwijsmethoden. Wij zorgen ervoor dat kinderen zich thuis voelen op school, dat ze mogen zijn wie ze zijn, dat ze merken dat ze erbij horen en dat ze gewaardeerd worden. We kiezen voor een positieve benadering met duidelijke afspraken en regels. Met die veiligheid kan een kind ten volle profiteren van de mogelijkheden die de school te bieden heeft. We vinden dat zelfvertrouwen en zelfkennis verwerven, goed leren omgaan met anderen, goed leren omgaan met emoties en gebruik maken van ieders creatieve mogelijkheden evenzo belangrijk zijn. Onze school hecht veel waarde aan creativiteit hetgeen tot uiting komt bij handvaardigheid en tekenen maar ook geïntegreerd is in onze werkwijzen zoals bijv. bij wereld-oriënterende vakken. Leren houdt voor ons meer in dan het opdoen van kennis alleen. Wij willen met ons onderwijs een zodanige bijdrage aan de ontwikkeling van de kinderen leveren, dat zij straks in staat zijn om zelfstandig keuzes te maken, dat ze eigenaar zijn van hun eigen ontwikkeling en hierbij gebruik maken van de vaardigheden van de 21e eeuw, zoals probleemoplossend werken, creatief denken en handelen. Keuzes maken waarvoor ze zelf verantwoordelijkheid dragen en die bijdragen aan een gelukkig leven voor zichzelf en voor de mensen om hen heen.

Onze missie:

"Samen sprankelend leren voor het leven"

Een school waar kinderen in een veilige omgeving veel leren en met plezier naar toe gaan. Dat is waar we elke dag voor staan en hard aan werken. Wij zijn op school om veel te leren, hard te werken en te spelen. Wij gaan respectvol met elkaar om.

Iedereen werkt naar beste vermogen en wordt daarin gerespecteerd.

4.3 Kernwaarden

Onze kernwaarden:

Ontwikkeling

Wij streven ernaar de ontwikkeling van het kind in de meest brede zin van het woord, op een passende manier realiseren.

Samenwerking

Kinderen, leerkrachten, ouders en iedereen die betrokken is bij onze school, werken op een fijne manier samen. Door middel van gelijkwaardigheid op basis van partnerschap.

Veiligheid

Het kind voelt zich veilig en op zijn gemak.

Motivatie

We maken gebruik van de nieuwsgierigheid en talenten van iedereen.

Zelfstandigheid

Wij komen tot eigenaarschap van ons eigen leerproces, naar verantwoordelijkheid voor de eigen ontwikkeling zodat de mogelijkheden van kinderen en leerkrachten tot hun recht komen.

Creativiteit

We geven, samen met de kinderen, op een ontdekkende en onderzoekende manier het onderwijs actief vorm

4.4 Basiswaarden van de democratische rechtsstaat

Een belangrijk aspect van de wettelijke burgerschapsopdracht is de bevordering van de basiswaarden van de democratische rechtsstaat. De relevante basiswaarden voor het onderwijs zijn vastgelegd in het wettelijke kader. Het gaat om:

- vrijheid van meningsuiting
- gelijkwaardigheid
- begrip voor anderen
- verdraagzaamheid [tolerantie]
- afwijzen van onverdraagzaamheid
- afwijzen van discriminatie
- autonomie
- verantwoordelijkheidsbesef

Op onze school besteden we doelgericht [intentioneel] aandacht aan de basiswaarden. Daarnaast komen ze aan bod bij andere lessen wanneer dat nodig en/of nuttig is.

4.5 Visie

Wij zien het als taak op onze school om leerlingen te ontwikkelen tot evenwichtige, democratische, participerende en coöperatieve burgers van de Nederlandse samenleving. Zij weten hoe zij goed met anderen, verschillen en conflicten om kunnen gaan en hoe deel te kunnen nemen aan de samenleving en democratie. Als openbare school, met twee verschillende locaties, willen we kinderen een goede basis bijbrengen die helpend is bij probleemoplossend denken. Als de kinderen van O.B.S. de Tovercirkel doorstromen naar het voortgezet onderwijs, leveren we kinderen af die stevig in de wereld staan met een goed gevoel van eigenwaarde, die eerlijk met elkaar omgaan en op hun manier een steentje bij kunnen dragen aan onze maatschappij. We streven er naar dat de kinderen begrijpen hoe de Nederlandse rechtsstaat werkt en wat er van hen verwacht wordt om in zo'n rechtsstaat goed te kunnen functioneren. Onze school vindt het belangrijk dat de leerlingen kennis hebben van diverse religies en culturen en vanuit daar naar opvattingen kunnen kijken vanuit verschillende perspectieven. Op O.B.S. de Tovercirkel leren zij op een vertrouwelijke en verantwoorde manier met elkaar om te gaan. Burgerschapsvorming is op onze school niet een apart vak, maar zit verweven in ons hele onderwijsaanbod. De school leeft zelf goed burgerschap voor en functioneert hierbij als een veilige oefenplaats voor kinderen.

4.6 Doelen bouwstenen burgerschap

Vanuit onze missie, onze kernwaarden en onze visie hebben we de doelen voor burgerschapsonderwijs vastgesteld. Bij ieder doel gaat het wat ons betreft om de componenten, kennis, vaardigheden, attitude. Via de gekozen doelen richten we ons op de persoonsvorming van de leerlingen en de ontwikkeling van sociale en maatschappelijke competenties.

Bouwsteen	Doelstelling
<i>Sociale ontwikkeling:</i>	De leerling weet hoe zij goed met anderen, verschillen en conflicten om kunnen gaan en hoe deel te kunnen nemen aan de samenleving en democratie.
<i>Democratisch Burgerschap:</i>	De leerling weet hoe de Nederlandse rechtsstaat werkt en wat er van hen verwacht wordt om in zo'n rechtsstaat goed te kunnen functioneren.
<i>Participatief(maatschappelijk) burgerschap:</i>	De leerling is ontwikkelt tot tot evenwichtige, democratische, participerende en coöperatieve burgers van de Nederlandse samenleving.
<i>Identiteit:</i>	De leerling heeft kennis van diverse religies en culturen en vanuit daar naar opvattingen kunnen kijken vanuit verschillende perspectieven.
<i>Solidariteit:</i>	Op O.B.S. de Tovercirkel verlaat de leerling groep 8 en weet hoe je op een vertrouwelijke en verantwoorde manier met elkaar om te gaat.
<i>Diversiteit:</i>	De leerling heeft kennis van verschillende opvattingen rondom diversiteit zoals wij deze tegenkomen in onze (nabije) samenleving.
<i>Digitaal Burgerschap:</i>	De leerling verlaat mediawijs de school.
<i>Algemene en Culturele ontwikkeling</i>	De leerling heeft het aanbod ontvangen zoals in ons cultuurplan omschreven staat.

Bijlagen

1. Doelen Burgerschap

4.7 Hoofddoelen en burgerschap

Ons onderwijs kent drie hoofddoelen: kwalificatie, socialisatie en persoonsvorming. De doelen die we vaststelden voor burgerschap zijn eenvoudig te relateren aan de hoofddoelen:

Kwalificatie en Burgerschap: onze leerlingen moeten kennis en inzicht krijgen in onze samenleving en de diversiteit daarin, de werking van onze democratische rechtsstaat en de eigen rol daarin.

Socialisatie en Burgerschap: we moeten onze leerlingen inwijden in een democratische cultuur en ze stimuleren tot een vreedzame en humane houding ten opzichte van anderen en de 'omgeving', de wereld om hen heen.

Persoonsvorming en Burgerschap: het is belangrijk om te reflecteren op de eigen identiteit, om betekenis te geven aan de wereld om je heen en de eigen rol daarin. En daarnaast: het is belangrijk om te bepalen hoe je je tot de ander en de wereld om je heen wilt verhouden.

4.8 Sociale en maatschappelijke competenties

Burgerschap richt zich op de sociale en maatschappelijke vorming van jonge mensen; burgerschap gaat over hoe mensen met elkaar samenleven. Daarom is burgerschapsonderwijs erop gericht dat leerlingen de sociale en maatschappelijke competenties verwerven die daarvoor nodig zijn. Welke competenties dat precies zijn is niet voorgeschreven, omdat dit afhangt van de actualiteit, de context van de school, de leefwereld van de leerlingen en onze eigen opvattingen. Op onze school richten we ons op de volgende competenties:

Sociale competenties	Maatschappelijke competenties
IK: besef hebben van jezelf	Discussiëren – argumenteren – communicatief vermogen
IK: zelfmanagement	Presenteren en overtuigen
IK: relaties aangaan en onderhouden	Kritisch vermogen – informatieverwerking
IK: samenwerken met anderen	Betrokkenheid en helpend-zijn
DE ANDER: empathie	Integer en moreel handelen
DE ANDER: waarderen van verschillen	Loyaliteit
DE ANDER: conflicten oplossen	Diplomatiek en tactvol zijn
DE ANDER: vrienden maken	Creatief denken
OMGEVING: verantwoordelijkheid	Flexibiliteit – aanpassingsvermogen
OMGEVING: passend gedrag	Omgevingsbewustzijn (gedrag in de publieke ruimte)
	Initiatief nemen – doorzettingsvermogen
	Omgaan met (sociale) media

5 Uitwerking doelen bouwstenen

5.1 Sociale ontwikkeling

In het Onderzoekskader 2021 van de Inspectie van het Onderwijs wordt (o.a.) het thema Schoolklimaat beschreven. Onze school moet zorgen voor schoolklimaat dat bijdraagt aan het ontwikkelen van sociale en maatschappelijke competenties. Oftewel: onze school moet de leerlingen voorbereiden op het leven in de maatschappij. Het is allereerst nodig dat we de kenmerken van de leerlingenpopulatie (jaarlijks) en de leefwereld in beeld brengen, omdat we onze (ambitieuze) doelen, onze aanpak en ons leerstofaanbod op die kenmerken zullen moeten afstemmen. We zien de sociale ontwikkeling als een onderdeel van burgerschap, hoewel we beseffen dat de sociale (sociaal-emotionele) ontwikkeling een voorwaarde is voor goed burgerschap. Alleen als je goed in je vel zit, en als je goed kunt omgaan met anderen en de omgeving waarin je leeft, kun je een actieve rol vervullen in de maatschappij. In onze visie richt de sociaal-emotionele ontwikkeling zich op drie aspecten: de ontwikkeling van de persoonlijkheid (persoonsvorming), de ontwikkeling van relationele competenties (omgang met anderen) en de ontwikkeling van het omgevingsbewustzijn (omgang met de leef-omgeving).

Op onze school is de sociaal-emotionele ontwikkeling een vak, maar vanzelfsprekend is de sociale ontwikkeling ook een integraal onderdeel bij alle andere vakken. Op onze school hebben we sociale competenties vastgesteld (zie hoofdstuk 4) waarover de leerlingen uiteindelijk moeten beschikken, we bieden de sociaal-emotionele ontwikkeling aan met behulp van een methode en we volgen de ontwikkeling met een leerlingvolgsysteem (Kindbegrip). De sociaal-emotionele ontwikkeling van de leerlingen wordt besproken tijdens de groeps- en leerlingbesprekingen (medio en eind) en tijdens de gesprekken met de ouders van de leerlingen.

Kenmerkend voor onze school is dat wij werken met de methode HIRO (sociaal-emotionele methode met een sterke samenhang met burgerschap).

Sociale Ontwikkeling		
Houdingen	Vaardigheden	Kennis
<ul style="list-style-type: none"> -Empathie tonen naar elkaar -Een ander waarderen in verschillen -Samen conflicten oplossen -Samen verantwoordelijk zijn voor de omgeving -We laten passend gedrag zien in en buiten de school 	<ul style="list-style-type: none"> -Besef hebben van jezelf -Zelfmanagement -Relaties aangaan en onderhouden -Samenwerken met anderen -Vriendschappen sluiten 	<ul style="list-style-type: none"> -Executieve functies -Conflicthantering -Impulscontrole

Bovenstaande algemene doelen zijn in ons curriculum uitgewerkt naar doelen op leerling niveau per bouw. De doelen zijn verdeeld in kennis, houding en vaardigheden die de leerlingen leren.

Ons curriculum is te vinden als bijlage in hoofdstuk 6.1.

5.2 Democratisch burgerschap

Wij verbinden de term 'democratisch burgerschap' met twee zaken: het gaat om kennis van en betrokkenheid bij de democratie. Ons onderwijs moet ervoor zorgen dat onze leerlingen als volwaardig burgers aan de samenleving kunnen deelnemen. Dat vraagt allereerst om bepaalde omgangs- en communicatievormen. In dat kader leren we onze leerlingen om te overleggen (te polderen), te discussiëren, te debatteren en te argumenteren. We ontwikkelen empathisch vermogen, een kritische houding, oplossend vermogen en een respectvolle omgang ten aanzien van anderen en andersdenkenden. We geloven dat de maatschappij (de democratie) alleen naar behoren kan functioneren bij de gratie van mondige, goed geïnformeerde en zelfstandig denkende burgers.

Aan de hand van verschillende waarden van HiRO leren leerlingen dat iedereen -binnen de klas - dezelfde regels en rechten heeft en welke waarden centraal staan in de klas/school/samenleving. De waarden Samenwerken, Respect, Beheersing en Discipline kun je hier rechtstreeks aan koppelen. Ook werkt HiRO middels een Waardenposter aan het maken van regels en afspraken. De leerlingen zijn samen verantwoordelijk om onder leiding van de leerkracht afspraken en regels te maken en deze na te leven.

Door middel van samenspraak en overleg in de FUNdamentles leren leerlingen hoe zij gezamenlijk regels en afspraken kunnen maken en hoe deze tot stand komen. Leerlingen leren dat zij inspraak mogen hebben en begrijpen hoe macht en gezag binnen de klas en school georganiseerd is. Zij leren het verschil tussen regels en afspraken herkennen en daarnaast ook welke rol mensen hebben bij het handhaven daarvan.

De waarde Discipline - regels en afspraken - is direct te linken aan bouwsteen 2 evenals weerbaarheid. In Belevenslessen leren de leerlingen aan de hand van oefeningen wat het betekent om je hier aan te houden en hoe je hierop reflecteert, mede door het maken van keuzes.

Uit onderzoek door Maurice Topper van de GGZ Noord Holland (2020) is gebleken dat leerlingen die de HiRO lessen volgen hun emoties beter leren herkennen, te benoemen en emoties minder verbergen. Daarnaast leren zij ook de emoties en gevoelens van anderen beter herkennen. De reflectiemethoden uit HiRO dragen hieraan bij. Leerlingen leren om te gaan met (hun) wensen en (hun) opvattingen en zich hierover uit te spreken. Vanuit een respectvolle benadering leren zij om te gaan met diversiteit en soms tegengestelde opvattingen.

Tijdens de FUNdament- en Belevenslessen leren leerlingen dat mensen over onderwerpen verschillend kunnen denken en dat dit tot conflicten kan leiden. Een effect van HiRO is dat leerlingen minder conflicten hebben door het wederzijdse begrip dat ontstaat. De waarden Samenwerken, Respect, Beheersing en Weerbaarheid zijn gekoppeld aan bouwsteen 3.

Het maken van regels en afspraken middels de Waardenposter draagt bij aan het leren hoe een gezamenlijk besluitvormingsproces verloopt en dat hun stem ertoe doet.

Kwaliteitsindicatoren:

- Onze school heeft vastgesteld welke maatschappelijke competenties ontwikkeld worden
- Op onze school zorgen we voor het oefenen van de vastgestelde maatschappelijke competenties
- De leraren organiseren tussen twee vakanties een groepsvergadering
- Onze school beschikt over een leerlingenraad
- Op onze school brengen we kennis aan met betrekking tot het begrip democratie
- Op onze school brengen we kennis aan ten aanzien van politiek; rondom verkiezingen en Prinsjesdag wordt het standaard aanbod geïntensiveerd.

Doelen:

Democratisch Burgerschap		
Houdingen	Vaardigheden	Kennis
-Verantwoordelijkheid voor gemeenschap en gemeenschapsbelang -Omgaan met kritiek -Kritische houding -Respecteren van verschillen en diversiteit -(Sociale) rechtvaardigheid -Vreedzaam oplossen van conflicten -Gelijkwaardigheid -Openheid naar de samenleving	-Informatie opdoen en beoordelen; feiten en meningen onderscheiden -Historische bronnen gebruiken -Vergelijken van individuele belangen, belangen van specifieke groepen en collectieve belangen -Overleg en planning in een groep -Bijdragen aan besluitvorming -Omgaan met kritiek, verschillen en conflicten -Gedragen vanuit respect voor algemeen aanvaarde waarden en normen -Dialogoog, discussie, debat en argumenteren	-Parlementaire democratie: -Democratische rechtstaat -Nederlandse en Europese staatsinrichting -Macht en zeggenschap -Gemeenschapsbelangen -Maatschappelijke instituties -Mensenrechten -Grondwet -Rechtvaardigheid -Belangmedia/vrijheid van meningsuiting -Historische aspecten en personen -Democratie in Nederland -Diversiteit en pluriformiteit

Bovenstaande algemene doelen zijn in ons curriculum uitgewerkt naar doelen op leerling niveau per bouw. De doelen zijn verdeeld in kennis, houding en vaardigheden die de leerlingen leren.

Ons curriculum is te vinden als bijlage in hoofdstuk 6.1.

5.3 Participatief (maatschappelijk) Burgerschap

Meedoen in de maatschappij

Een belangrijk element van burgerschap is participatie. We leren onze leerlingen om actief betrokken te zijn op de samenleving, om mee te doen. Het is ons inziens belangrijk dat onze leerlingen participeren in andere organisaties, andere verbanden en andere gemeenschappen. Onze school is immers niet de enige plaats waar onze leerlingen waarden en normen meekrijgen. We voeden onze leerling samen met anderen op: it takes a whole village to raise a child!

Maatschappelijke thema's

Tevens springen wij als school in op duurzame maatschappelijke thema's alsook thema's die aan de orde van de dag zijn. De realisatie van een Tiny Forest op het openbaar terrein naast school

Kwaliteitsindicatoren:

- De leraren zorgen ervoor dat ze de leerlingen kennen en weten in welke verenigingen zij actief zijn.
- De school stimuleert de leerlingen om zich (samen met anderen) in te zetten voor anderen en faciliteert deze samenwerking binnen de school d.m.v. buurtlunch, pannenkoekendag, projecten met de senioreninstanties en het Tiny Forest.
- De school stimuleert de leerlingen om oog te hebben voor de leefbaarheid van de leefomgeving d.m.v. gezamenlijke activiteiten en 4 opruimdagen rondom de school, ook weer in samenwerking met de buurt.

Doelen:

Participatief Maatschappelijk Burgerschap		
Houdingen	Vaardigheden	Kennis
-Betrokkenheid -Gelijkwaardigheid -Begrip voor anderen -Tolerantie -Respect voor wet en wetsdragers -Opkomen voor de rechten van anderen -Zorgen voor sociale en fysieke omgeving -Oplossingsgerichtheid	-Sociaal-communicatieve vaardigheden -Omgangsvormen -Onderscheiden individuele en gemeenschappelijke belangen -Samenwerken in een pluriforme groep -Adequaat reageren -Omgaan met (belangen) -Tegenstellingen -Publieksgericht spreken en schrijven -Herkennen van discriminatie en onverdraagzaamheid	-Participatie -Rol van burgers in democratie -Mensen- en kinderrechten -Gemeenschap -Instituties -Macht, zeggenschap en inspraak -Betaald en onbetaald werk -Minimale (spel)regels

Bovenstaande algemene doelen zijn in ons curriculum uitgewerkt naar doelen op leerling niveau per bouw. De doelen zijn verdeeld in kennis, houding en vaardigheden die de leerlingen leren.

Ons curriculum is te vinden als bijlage in hoofdstuk 6.1.

5.4 Identiteit, solidariteit, seksualiteit en diversiteit

Het thema Identiteit richt zich bij ons op school op twee te onderscheiden zaken. In de eerste plaats is het van belang dat we onze leerlingen kennis meegeven van, en respect voor een diversiteit aan levensbeschouwingen en opvattingen. Identiteit en diversiteit zijn wat ons betreft gekoppelde begrippen. Onze leerlingen moeten kennis hebben van, en respect voor sociale, culturele, etnische en levensbeschouwelijke verschillen. In de Nederlandse grondwet komt diversiteit terug in artikel 1: Allen die zich in Nederland bevinden, worden in gelijke gevallen gelijk behandeld. Discriminatie wegens godsdienst, levensovertuiging, politieke gezindheid, ras, geslacht of op welke grond dan ook, is niet toegestaan. Bij het thema Identiteit spelen de basiswaarden een belangrijke rol: vrijheid van meningsuiting, gelijkwaardigheid, begrip voor anderen, verdraagzaamheid, autonomie, afwijzen van onverdraagzaamheid, afwijzen van discriminatie. Met het leren omgaan met culturele diversiteit wordt meer specifiek bedoeld dat 'leerlingen kennis hebben van en kennismaken met verschillende achtergronden en culturen van leeftijdsgenoten'. Deze specificatie is sinds 2006 verankerd in de wet op het primair en voortgezet onderwijs.

In de tweede plaats betrekken wij het begrip Identiteit op de persoonlijke identiteit, op persoonsvorming. Het gaat daarbij om het ontdekken en ontwikkelen van de eigen persoon en persoonlijke opvattingen. Centraal staat daarbij de vragen: wie ben ik, en wat vind ik? Wij vinden het van groot belang dat onze leerlingen stevig in hun schoenen staan, dat ze duidelijke (eigen) mening hebben en dat ze ook staan voor die mening. Bij dit aspect van burgerschap gaat het bijvoorbeeld om zaken als gezondheid (gezond leven), de kijk op maatschappelijke vraagstukken en seksualiteit. In 2012 is het respecteren van diversiteit waaronder seksuele diversiteit expliciet opgenomen in de kerndoelen.

Gelijkheid en gelijkwaardigheid maken het mogelijk dat iedereen de vrijheid heeft en eigen identiteit te ontwikkelen. Leerlingen leren tijdens de HiRO lessen dat mensen overeenkomsten met elkaar hebben, maar ook zeker van elkaar kunnen verschillen. In de ontmoeting met de ander ontwikkelen leerlingen inzicht in hun eigen identiteit en oefenen ze met verschillende rollen of identiteits posities. Leerlingen begrijpen enkele verschillende aspecten (gender, gezin, leeftijdsgenoten, levensbeschouwing etc.) waardoor hun identiteit mede gevormd is. Tijdens de lessen geven de leerlingen zichzelf een plek in de klas en de school of krijgen ze deze toegewezen. Er wordt daarbij geleerd om de eigen grenzen te herkennen, te benoemen en te bewaken. De reflectiemethoden, de waarden (zelf) Vertrouwen, Respect en Weerbaarheid dragen bij aan deze ontwikkeling.

Leerlingen leren over en ontmoeten tijdens de lessen mensen met andere achtergronden, mogelijkheden en oriëntaties dan hen wellicht vertrouwd zijn. Door middel van reflectie en de HiRO lessen, leren de leerlingen woorden te geven aan wat de ander doet en wil. Het uitwisselen van overeenkomsten en verschillen met zichzelf en anderen zorgt ervoor dat het empathisch vermogen versterkt wordt. Gelijkwaardigheid en gelijke behandeling worden daarmee ook bevorderd. Het herkennen van grenzen (emotioneel en fysiek) en daar rekening mee te houden en hoe groepsgedrag het gedrag van de leerlingen kan verklaren is waar zij zich bewust van worden. De waarden Samenwerken, Respect, Weerbaarheid en de reflectiemethoden dragen bij aan de ontwikkeling op het gebied van diversiteit.

Jita Kyoei (algemeen welzijn voor iedereen) is een van de basisprincipes uit HiRO en de visie op Burgerschap. Vanuit dit basisprincipe leren/verkennen leerlingen op welke manieren zij op kunnen komen voor zichzelf en voor anderen, hoe zij invloed uit kunnen oefenen, op kunnen komen voor de 'rechten' van anderen en bij kunnen dragen aan rechtvaardigheid en inclusie. Aan de hand van reflectie leren leerlingen om in concrete situaties te benoemen wat ze eerlijk of oneerlijk, goed dan wel slecht vinden en wat dat kan betekenen voor hun handelen. Aan de hand van de Waardenposter wordt geleerd om respect te hebben voor de onderling gemaakte afspraken.

Kwaliteitsindicatoren:

- Op onze school besteden we aandacht aan de wereldgodsdiensten
- Op onze school besteden we aandacht aan diversiteit
- Op onze school besteden we aandacht aan het ontwikkelen van een mening
- Op onze school besteden we aandacht aan gezond gedrag
- Op onze school besteden we aandacht aan gezonde voeding
- Op onze school besteden we aandacht aan seksuele voorlichting

Doelen:

Identiteit, Solidariteit en Diversiteit		
Houdingen	Vaardigheden	Kennis
<ul style="list-style-type: none"> -Respecteren van verschillen in opvattingen en leefwijzen -Vrijheid van meningsuiting -Geweldloosheid -Respecteren van (verschillen) in waarden en normen -Openheid naar diversiteit -Houding ten aanzien van orde, netheid en discipline -Gelijkwaardigheid -Kritisch, waarheidszoekend -Autonomie 	<ul style="list-style-type: none"> -Omgaan met vrijheden en keuzes maken vanuit eigen ethisch kader -Vanuit eigen identiteit een bijdrage leveren aan de omgeving -Wisselen van perspectief -Individuele en gemeenschappelijke belangen onderscheiden -Omgaan met loyaliteitsconflicten -Eigen identiteit en opvattingen in balans brengen met eisen van de samenleving -Reflecteren op eigen standpunt en gedrag -Verkennen van posities in maatschappelijke dilemma's -Vergelijken van opvattingen -Herkennen van discriminatie en onverdraagzaamheid -In discussie of debat eigen opvattingen ontwikkelen 	<ul style="list-style-type: none"> -Gemeenschap -Cultuur en socialisatie -Cultuuruitingen en diversiteit -Radicalisering -Multicultureel en pluriforme samenleving -Sociale integratie -Geestelijke stromingen -Religie en levensbeschouwing -Loyaliteitsconflicten -Sociale ongelijkheid -Posities en rollen

Bovenstaande algemene doelen zijn in ons curriculum uitgewerkt naar doelen op leerling niveau per bouw. De doelen zijn verdeeld in kennis, houding en vaardigheden die de leerlingen leren.

Ons curriculum is te vinden als bijlage in hoofdstuk 6.1.

5.5 Algemene en culturele ontwikkeling

Wij vinden de algemene ontwikkeling van onze leerlingen van belang voor het goed functioneren in de samenleving. Algemene ontwikkeling is wat ons betreft van veel zaken genoeg weten (basiskennis) om een normaal, alledaags gesprek te kunnen voeren of een normale, alledaagse tekst te kunnen begrijpen. Er bestaat geen canon Algemene ontwikkeling en daarom moeten we zelf vaststellen wat we onze leerlingen willen meegeven in het kader van hun algemene ontwikkeling.

Wij bezien algemene ontwikkeling ook in het kader van de zogenaamde brede ontwikkeling. Daarbij gaat het er om dat de leerlingen zich ontwikkelen tot competente personen, tot personen die kunnen denken, kunnen (in)voelen en situationeel kunnen handelen. Ten aanzien van de brede ontwikkeling onderscheiden we het cognitieve, het creatieve, het sociaal-emotionele, het zintuiglijke en het motorische. Deze aspecten hangen met elkaar samen en ze beïnvloeden elkaar wederzijds.

Een belangrijk aspect m.b.t. de algemene (brede) ontwikkeling van onze leerlingen vinden wij de meer algemene culturele en creatieve ontwikkeling. En dat wel in de meest brede zin van het woord. Wij vinden het belangrijk dat onze leerlingen beschikken over basiskennis met betrekking tot de literatuur, poëzie, beeldende kunst, schilderkunst, muziek, dans etc. Daarom hebben we zelf een school-canon vastgesteld: de leraren weten wat er per leerjaar

minstens aan bod moet komen.

Kenmerkend voor onze school is dat wij cultuuronderwijs hoog in het vaandel hebben staan. Het is, in samenhang met burgerschap, een van de speerpunten in ons schoolplan.

6 Ons aanbod en onze aanpak

6.1 Ons schoolcurriculum 1

Wij beschouwen burgerschap als een belangrijk en wezenlijk onderdeel van ons onderwijsprogramma. Natuurlijk komt burgerschap aan bod bij diverse andere vakken en vakonderdelen. Omdat wij burgerschapsonderwijs net als rekenen en taal tot de basisvaardigheden behoort, kiezen we daarnaast (en vooral) voor een longitudinale, planmatige en gestructureerde aanpak. De wet introduceert wat dat betreft de begrippen: doelgericht, samenhangend en herkenbaar. Die termen vormen ons uitgangspunt van denken. Hier beneden staat ons aanbod en ons schoolbrede curriculum is in de bijlagen te vinden.

Leer- en ontwikkelingsdoelen

In Nederland zijn de inhouden van het onderwijs vastgesteld in kerndoelen. Aan de hand van de kerndoelen in de bijlage wil OBS Tovercirkel bereiken dat leerlingen na het basisonderwijs voldoen aan de inhoud.

Buiten dit scoringsformulier zien we in ons aanbod terugkomen:

Coöperatieve werkvormen

Wanneer gesproken wordt over actief burgerschap en sociale integratie, dan focussen wij op de woorden actief en sociaal. Dit is niet gekoppeld aan één specifieke methode. In onze visie kunnen kinderen zich op dit terrein het best ontwikkelen door te “doen”, waarna feedback volgt. Dagelijks passen wij, binnen vrijwel alle domeinen, coöperatieve werkvormen toe bij onze lessen. Leerlingen leren al doende te acteren op een wijze die burgerschapsvorming en integratie beoogt. De aspecten genoemd onder kritische en communicatieve houding en inlevingsvermogen zijn daarbij leidend om het gewenste resultaat van een opdracht te bereiken. Door het toepassen van coöperatieve werkvormen doen kinderen kennis op en ontwikkelen ze inzichten, vaardigheden en houdingen op het gebied van democratie, participatie en identiteit. Kortom ze ontwikkelen zich tot sociaal vaardige burgers.

Oriëntatie op jezelf en de wereld

Veel zaken rond burgerschap komen aan de orde in de lessen wereldoriëntatie. De door ons gebruikte methode Code D schetst een realistisch beeld van de maatschappelijke werkelijkheid, waarin zich problemen kunnen voordoen als discriminatie of racisme. Kinderen begrijpen dat discriminatie ontoelaatbaar is en een reden voor verzet. Ze leren inzien dat vooroordelen voortkomen uit stereotype denken. Ideeën over vermeende inferioriteit of superioriteit van groepen mensen worden aan de kaak gesteld. Onze methodiek gaat uit van een pluriforme samenleving. Er wordt aandacht geschonken aan verschillen tussen mensen en groepen op uiteenlopende terreinen als familie- en gezinsrelaties, leefgewoonten, woonvormen, taal, kunst, religie, waarden en normen. De kinderen ontdekken dat zich ook binnen etnische groepen zelf verschillen kunnen voordoen. Verschillen worden overigens niet benadrukt, maar komen, evenals overeenkomsten, op een vanzelfsprekende manier aan de orde. Er wordt aandacht besteed aan sociale relaties tussen mensen met verschillende achtergronden. Volwassenen en kinderen gaan op een fatsoenlijke manier en respectvol met elkaar om, ongeacht hun maatschappelijke positie, leeftijd, sekse of etnische achtergrond. Relaties worden gekenmerkt door gelijkwaardigheid, samenwerking en solidariteit. Onze methodiek benadrukt dat alle mensen dezelfde rechten hebben. Personen uit uiteenlopende groepen nemen gelijkwaardige posities in. Mensen kunnen verschillende maatschappelijke posities bereiken, van hoog tot laag. Maatschappelijke betrokkenheid ontstaat niet door confrontatie met ideeën, maar door daadwerkelijke ervaringen in dagelijkse relaties. Morele opvoeding binnen de klas moet worden verbonden met praktijkervaringen binnen en buiten de school. Een poging om normen en waarden in geïsoleerde vorm via het onderwijs te herstellen blijkt niet effectief te zijn. Door leerlingen de gelegenheid te geven om morele opvattingen te ontwikkelen en te toetsen aan de hand van concrete (maatschappelijke) ervaring, komt burgerschapsvorming pas tot zijn recht.

HIRO

Vanaf groep 1 geven wij lessen uit de methode HIRO. Met behulp van deze methode willen we bevorderen dat jongeren opgroeien tot zelfstandige, sociaal vaardige en betrokken mensen. De leerlingen ontdekken wie ze zijn en leren omgaan met hun sterke en zwakke kanten. Ze ontdekken hun kwaliteiten en we benadrukken sterk dat ieder mens van grote waarde is. Door leerlingen de verantwoordelijkheid te geven die bij hun leeftijd past leren we ze met problemen, belemmeringen of kansen om te gaan. Verantwoordelijkheid zijn ze ten aanzien van schoolwerk, de schoolomgeving en de omgang met anderen.

CODE D

Sinds schooljaar 23-24 hebben wij een nieuwe W.O. methode: CODE D. Dit is een methode in magazine vorm. Burgerschapsonderwijs is geïntegreerd.

Met Code D werken we gericht aan burgerschapsvorming en voldoen we aan de burgerschapsdoelen.

Burgerschapsvorming is het vormen van leerlingen die actief meedoen aan de samenleving en een positieve bijdrage leveren aan de samenleving. Dat zie je expliciet terug in de kerndoelen 34 t/m 39 en daarnaast zijn ook de kerndoelen 47 en 53 burgerschapsgerelateerd. Het gaat daarbij zowel om sociale als maatschappelijke competenties.

Veel thema's binnen Code D gaan over burgerschap, zoals: Nederland in de 17e eeuw, wel/niet geloven, Democratisch Nederland, Internationale Samenwerking, enz. Daarnaast is er bij ieder thema nog een expliciete burgerschapsles. In deze les leggen de leerlingen een link vanuit de lesstof naar de huidige samenleving en hun eigen wereld. Ze discussiëren of filosoferen samen over het onderwerp: hoe kun je de opgedane kennis uit de eerdere lessen gebruiken om met elkaar na te denken over een betekenisvolle oplossing? Door naar elkaar te luisteren leren ze veel. Ook – of juist – als de meningen verschillen.

Gedrags- en pestprotocol

De dagelijkse gang van zaken, schoolregels, schoolcultuur kunnen worden gezien als een aanbod en bevordering van sociale integratie. Jaarlijks stellen de leerlingen regels op binnen de groep. Uitgangspunt hierbij zijn de regels uit het "Pestprotocol". Deze regels zijn bij de kleuters terug te vinden middels pictogrammen en bij de overige groepen in op klassenniveau beschreven regels, ondertekend door de leerlingen. Doordat de leerlingen zelf mee de regels maken, is het voor hen vaak makkelijker deze op te volgen. OBS de Tovercirkel heeft een gedragsprotocol opgesteld voor alle betrokkenen bij de school; leerlingen, hun ouders, teamleden en bezoekers. Doel hiervan is het waarborgen van een veilige sociale omgeving voor allen, indachtig de uitgangspunten van al hetgeen bedoeld wordt binnen de gestelde kaders van actief burgerschap en integratie. Hierin zijn verwachte gedragingen en houdingen, daaruit voortvloeiende handelingen en mogelijke sancties vastgelegd.

Overige activiteiten

Naast methodische inhoud, dienen zich elk schooljaar tal van activiteiten, thema's en gebeurtenissen aan, die elk ook een bijdrage leveren aan de ontwikkeling tot actief burgerschap en integratie. Te denken valt aan:

- Cultuurprojecten
- Sportdag
- Bibliotheekbezoek
- Excursies
- Vieringen en festiviteiten
- Uitwisseling VO
- Goede doelen acties
- Verkeersexamen
- Gastlessen
- Contacten met jeugdzorg / jeugdarts / hulpverlening

Bijlagen

1. Leerlijnen Burgerschap aanbod 2024

6.2 Toetsing en afsluiting

Voor de groepen 1 en 2 volgen wij de sociale competenties van onze leerlingen via onze observatielijsten.

Via de toetsing van Code D en de opbrengsten binnen Kindbegrip duiden wij de voortgang. De uitslagen worden met de leerkrachten besproken en voorzien van speerpunten. De uitslagen worden geanalyseerd door de leerkrachten die op basis van de data aantoonbaar hun lesaanbod en hun handelen aansturen.

Te onderzoeken en mogelijk in te passen:

We volgen de leerlingen van groep 6 t/m 8 één keer per jaar de Vragenlijst Burgerschap Leerlingen (WMK) invullen.

Mocht er een aanpassing in ons aanbod nodig zijn dan koppelen wij dit aan ons curriculum en nemen dit mee in onze jaarplannen.

6.3 De School als oefenplaats

De school als oefenplaats

Op onze school werken leerlingen aan vaardigheden die je als succesvol burger nodig hebt. Het gaan om vaardigheden zoals communiceren, samenwerken en deelnemen aan besluitvormingsprocessen. Oefenen van burgerschap willen we op school stimuleren in een veilige omgeving.

Sociaal emotioneel leren en burgerschap

Binnen de methode HIRO die wij gebruiken voor sociaal emotioneel leren is er een leerlijn burgerschap. Sociaal emotioneel leren en burgerschap horen bij elkaar. Op onze school ondersteunen we leerlingen in het ontwikkelen van vaardigheden. Ze kunnen zo actief mee doen in de (school)gemeenschap. Voor burgerschap is het belangrijk dat leerlingen inzicht krijgen in onze samenleving en de werking van onze democratische rechtstaat. Dit sluit aan bij de vijf SEL-competenties uit HIRO.

Inhoud van burgerschap

-De inhoud van burgerschap kunnen we weergeven in een aantal grote opdrachten.

We geven een aantal voorbeelden:

- Democratie is van waarde (vrijheid van meningsuiting, democratische principes, grondrechten en andere rechten)
- Wie heeft het hier voor het zeggen? (over de historische contexten van de rechtstaat, verschillende bestuursvormen)
- Democratie moet je doen! (respectvol omgaan met meningsverschillen, actief luisteren, op school participeren in besluitvorming)
- Iedereen is anders, maar gelijkwaardig
- De digitale maatschappij, dat ben jij iedereen is wereldburger
- Verantwoordelijk voor je leefomgeving.
- Bekijk het overzicht van de lessen die gegeven worden op onze school (o.a. Code D)

De leerlingenraad

Eén van de onderdelen van burgerschap op onze school is de leerlingenraad. Kinderen uit groep 6 t/m 8 leren op deze manier hoe ze inspraak hebben en betrokken kunnen zijn bij onze school. We stimuleren kinderen op deze manier om hun ideeën kenbaar te maken en hun standpunt te verwoorden. Zo werken we samen aan de veiligheid, de sfeer en het onderwijs op onze school.

Vanaf groep 6 zitten er twee leerlingen per groep in de leerlingenraad. De leerlingenraad komt vijf keer per schooljaar bij elkaar. In september krijgen de leerlingen eerst les over de werking van onze democratie. Aansluitend aan deze les introduceert de leerkracht de leerlingenraad en kunnen kinderen zich kandidaat stellen. Per groep worden er twee leerlingen verkozen die namens de groep zitting nemen in de leerlingenraad.

Voorafgaand aan de leerlingenraadbijeenkomsten is er in de groep een klassenvergadering. Hier worden de punten besproken die meegaan naar de leerlingenraad. Eén van de leerlingen maakt een verslag van de leerlingenraad. Dit verslag wordt verstuurd naar alle leerkrachten. Ook verschijnt er een samenvatting in de nieuwsflits.

Mede omdat cultuureducatie een van onze pijlers is, steken wij in op activiteiten binnen en buiten school die deze gewenste oefenplaats maken. De omgeving van beide scholen biedt voldoende mogelijkheden om hier op in te steken.

6.4 Ons Aanbod

7 Kwaliteitscultuur

7.1 Cultuur en structuur

Onze school heeft een visie en doelen vastgesteld voor goed burgerschapsonderwijs. Vanzelfsprekend is het noodzakelijk dat de leraren de doelen realiseren. Dat gaat niet vanzelf. Daarom hebben wij een kwaliteitscultuur en – structuur ingericht die ondersteunend is aan het burgerschapsonderwijs. De schoolleiding zorgt ervoor, dat de visie en de doelen bekend zijn, en dat de leraren gestalte kunnen geven aan de doelen. Daartoe organiseert de schoolleiding interne en externe scholing (professionalisering). Ons team werkt planmatig samen om op een correcte wijze vorm te geven aan burgerschapsonderwijs. Waar nodig en mogelijk betrekken wij externe deskundigen, ouders en/of leerlingen bij onze gezamenlijke leer- en verbeteractiviteiten.

Essentieel voor onze kwaliteitscultuur is de afspraak dat we de lessen Burgerschap samen ontwerpen en samen nabespreken. De schoolleiding zal daartoe zorgen voor voldoende faciliteiten (in tijd en middelen). Tijdens studiedagen, ons M.T. en de bouwvergaderingen staat Burgerschap als vast agendapunt genoteerd.

8 Zorg voor kwaliteit

8.1 Algemeen

Op onze school streven we ernaar om kwalitatief goed burgerschapsonderwijs te verzorgen. Onze uitgangspunten zijn:

- Ons burgerschapsonderwijs voldoet aan wettelijke eisen
- Ons burgerschapsonderwijs sluit aan bij de verwachtingen van de samenleving (zie het waarderingskader van de Inspectie van het Onderwijs)
- Ons burgerschapsonderwijs is doelgericht
- Wij zorgen ervoor dat er samenhang is in ons burgerschapsonderwijs
- Ons burgerschapsonderwijs sluit aan bij de behoeften van de leerlingen
- Ons burgerschapsonderwijs sluit aan bij wat wij zelf belangrijk vinden
- Ons burgerschapsonderwijs sluit aan bij onze visie
- Ons burgerschapsonderwijs sluit aan bij onze mens- en maatschappijvisie

8.2 Kwaliteitszorg

Onder kwaliteitszorg verstaan we het vaststellen en realiseren van onze doelen, het meten of onze doelen in voldoende mate zijn bereikt en tenslotte het borgen of verbeteren van onze kwaliteit. In dit document hebben we onze missie, onze visie, onze kernwaarden en onze doelen voor burgerschap vastgesteld. Ieder doel hebben we nader uitgewerkt en voorzien van kenmerken. Daarnaast beschikken we over een aantal kwaliteitskaarten die de doelen beschrijven vanuit o.a. de methodieken HIRO en Code D.

1. De kwaliteitskaart Burgerschap
2. De kwaliteitskaart Sociaal-emotionele ontwikkeling

Daarmee hebben we onze kwaliteit uitvoerig beschreven. Naast de kwaliteitskaart beschikken we over een aantal vragenlijsten om bepaalde aspecten van burgerschap te meten. We meten de kwaliteit van ons burgerschapsonderwijs door o.a. de vinklijst te gebruiken gerelateerd aan de SLO doelen. (zie bijlage)

De meting goed Burgerschap wordt 1 x per 2 jaar afgenomen. Startende met een Formsformulier vanuit MOVARE, waarbij wij wellicht in de toekomst overstappen naar WMK.

Op basis van de uitslagen stellen we actiepunten vast. De gekozen actiepunten worden opgenomen in het jaarplan of binnen MSP.

9 Taakverdeling

10 Uitwerking van ons curriculum

11 Activiteitenoverzicht van de school